

VRIJZINNIG PROTESTANTSCHÉ RADIO OMROEP

AFD. MANUSCRIPTEN

Tekstn°. 0.2960.

Uitzenddatum: Vrijdag, 18 April 1952.

Uitzendtijd: 20.30 - 20.40, H.II.

Titel: Benelux.

De Wijnbouw aan de Luxemburgse Moezel.

Spreeker: Dr. Leopold Hoffmann, Luxemburg.

Nederlandse luisteraars,

Vanavond ben ik bijzonder blij, dat ik mag over ons landje Luxemburg spreken, omdat het onderwerp heet: De Wijnbouw aan de Luxemburgse Moezel. Ik weet wel, dat de Nederlander voor het algemeen geen wijn-drinker is, omdat hij per jaar en per hoofd maar 54 cl. wijn tot zich neemt. Er moeten toch redenen bestaan, die de Luxemburger aansporen omstreeks 25 L. Luxemburgse wijn per jaar te drinken, hij nam er ook maar 5 tot zich 30 jaar geleden. Vanavond wil ik de redenen er van opsporen.

Laten we eerst een kijkje doen op de landstreek, waar de wijn groeit. Van alle romantische en schilderachtige landstreken van Luxemburg behoren de lieflijke hellingen langs de langzaam vloeiende Moezel bij de bekoorlijkste. Het zilverre lint van de Moezel slingert zich in elegante bochten langs zachte en steilere heuvels, die zich van terras tot terras tot werkelijke wijnbergen verheffen. Wijngaard naast wijngaard zuigt hier van de prille lente tot de stralende herfst met zijn feestelijke druivenpluk de warme zuidelijke zon in zijn duizenden druifjes. Terecht werd de wijn van iemand genoemd: vloeiende zon.

De Luxemburgse wijngaarden hebben in het geheel een oppervlakte van 1.260 ha en een gemiddelde jaarlijkse productie van 70.000 hl. Deze wijngaarden zijn de enige in de open lucht van het Beneluxgebied.

Wij hebben het Moezeldal als toerist bekeken. Laten we het ook eens zien van het standpunt van zijn inwoners. Het werk op de steile terrassen van de wijnbergen is heel moeilijk vanaf de prille lente, wanneer de wijnstokken besnoeid worden en de grond geploegd wordt, in de zomer, wanneer de stokken besproeid worden, waardoor men druivenziekten tegenhoudt, tot in de herfst, wanneer de trossen geplukt en geperst worden.

Niet altijd beloont de natuur het werk van de mensen. Vaak wordt door de vorst van een koude lentenacht een groot gedeelte van de knoppen en de bloei vernietigd en ook de hoop van de wijnbouwers. Hetzelfde gebeurt, als in de zomer een hagelbui de jonge blaren en trosjes verscheurt. Ook in een regenachtige zomer en herfst vloeit met het regenwater ook de vreugde van de wijnbouwers weg.

Om hun positie te steunen, om de kwaliteit van de druiven te verbeteren en om hun moeilijk werk te mechaniseren, hebben de wijnbouwers coöperatieve verenigingen gesticht en die alle werden in de "Federatie der Wijnmaatschappijen van het Groothertogdom Luxemburg" verzameld met hoofdkantoor in Grevenmacher aan de Moezel.

Deze verenigingen ontstonden vooral door de verandering van de economische structuur van ons land na de vorige wereldoorlog. Tot op die tijd werd de Luxemburgse wijn vooral gemengd met Duitse wijnen en daarom nad men het oogmerk meer op kwaliteit it dan op kwantiteit. Omdat de Duitse grens gesloten werd, werd de Luxemburgse wijn zelfstandig. Deze wijziging kwam in hoofdzaak neer op het rooien van de oude wijnstokken en met medewerking van de Staat werden door de verenigingen van wijnboeren de kapitalen verschaft, nodig voor de herbeplanting met stokken van kwaliteitsdruiven. Coöperatieve wijnkelders werden gebouwd, waar de wijn van specialisten goed verzorgd wordt. Dit betekent niet alleen een groot economisch voordeel, maar ook een waarborg voor kwaliteit.

Het proeven in zulke kelders, maar ook in private wijnkelders, die nog bestaan en waar vaak wijn van hoge kwaliteit bewaard wordt, het proeven dus direct van de voeders van wijnen van verschillende druivensoorten is een werkelijk genot. Zo kunt U het gamma van wijnen leren kennen, die aan de eisen van tong, neus en verhemelte van de wijnkenners voldoen. Hier is het gamma van onze wijnen. Wij beginnen met een droge Moezel voor dagelijks gebruik: de Elbling. De Riesling-Sylvaner is iets zachter en geurig. Nu volgt de Auxerrois, een ronde wijn, fruitig, soepel en harmonisch. De Pinot is fris, droog en fruitig. Maar de Ruländer is een rijpe, volle en elegante wijn. Daartegenover is de Riesling weer een droge, fruitige en geurige wijn. En boven op de ladder staat de Gewürztraminer, een genereuze wijn, edel, harmonisch met een rijk en uitgesproken bouquet, dus zeer geurig. Een Nederlands vaktijdschrift schreef over onze wijn: "De eenvoudige Duitse Moezels zijn de Luxemburgers al met vlag en wimpel gepasseerd en zij hebben zich thans geklasseerd op een plaats, die de vergelijking met veel vermaarde Duitse Moezels en met befaamde Elzasser wijnen uitlokt."

De Moezelwijn wordt over het algemeen op fles, niet op fust geëxporteerd. De botteling heeft plaats een half tot een heel jaar na de oogst. Dus nu is er mee begonnen en in de verschillende Moezeldorpjes wordt nu op de wijnmarkten de 5ler geproefd. Het etiket, waarop het nationale merk voorkomt en dat door staatstoezicht gewaarborgd is, wordt in de kelders op de hals van de fles geplaatst. De Moezelwijn met zijn heldergele of citroengele robe mag nooit warm of lauw, maar goed koel, dus zo uit kelder of zelfs lichtelijk gekoeld geserveerd worden, dan kunt U zijn typisch bouquet werkelijk ruiken en genieten.

De Moezelwijnen zijn niet alleen lekker, zij zijn ook in de medische wereld bekend door hun relatief laag alcohol- en typisch zuurgehalte, als een uitstekende gezonde drank en zij helpen bepaalde functies van het menselijk organisme effectief stimuleren. Ik wil slechts hier het diuretisch vermogen en hun bloedzuiverende werking noemen. Dit was al bij de Romeinen bekend en hun dictum: "Vinum Mosellanum, omni tempore sanum", d.w.z. "de Moezelwijnen zijn gezonde dranken in alle seizoenen" is er een bewijs van.

Wilt U mij veroorloven, waarde luisteraars, hier een anecdotje te vertellen. Als ik eens bij een fles Moezelwijn zat, samen met de oud-minister van Nederland in Luxemburg, Excellentie Jonkheer v.d. Maesen de Sombreff, vertelde hij, dat hij heel ziek was en dat de arts een streng diët zonder alcohol voorgeschreven had, toen hij van de Minister van Buitenlandse Zaken van Luxemburg, Mhr. Bech, tot het eerste officiële diner uitgenodigd werd. Hij ging er heen, ondanks zijn ziekte. Mhr. Joseph Bech, die tegelijk Minister van Wijnbouw en een vermaarde kenner van wijnen is, nodigde de Nederlandse Minister uit een glas Moezel met hem samen te drinken. "Ik mag niet", zei Excellentie Van der Maesen, "omdat ik diët moet houden. Om die en die redenen mag ik geen alcohol drinken." "Wat", zei Minister Bech, "precies daarom moet U Luxemburgse Moezelwijn drinken, dat is een geneesmiddel voor uw ziekte." En een beetje later ging hij door met: "Als het niet meer helpt, dan alleen omdat U te laat begonnen bent Moezelwijn te drinken." Mhr. v.d. Maesen voegde er aan toe: "Uw Minister had gelijk. Sedert mijn verblijf in Luxemburg ben ik een liefhebber van uw wijn en het is werkelijk een geneesmiddel met kostelijke smaak."

Waarde luisteraars, wilt U aan het eind van mijn loflied op de Moezelwijn mijn conclusie horen? Als U de Moezel met maat drinkt, ziet U de zorgen niet zo zwaar, U lacht gemakkelijker en U werkt met meer moed en meer plezier.

VRIJZINNIG PROTESTANTSCHÉ RADIO OMROEP

Tekstnº. 0.2255.

AFD. MANUSCRIPTEN

Uitzenddatum: Vrijdag, 10 Augustus 1951.

Uitzendtijd: 20.30 - 20.40, H.I.

Titel: Benelux.

De mooie, oude stad Luxemburg.

Sprekers: Emile Hamilius, Burg.v.Luxemburg,
Dr.Leopold Hoffmann.

Nederlandse luisteraars,

Ik ben blij en trots tegelijk, als burgemeester van de derde Benelux-hoofdstad het voorrecht te hebben aan onze Benelux-vrienden de broedergroeten van de stad Luxemburg over te brengen.

Luxemburg, klein door zijn uitgestrektheid, kan desondanks trots zijn op meer dan een adelsitel: gevreesde vesting van onvergelijkelijk belang gedurende het historische verleden is het niet alleen een schone, keurige en vriendelijke stad, maar ook kruispunt van het moderne economische ruilverkeer, middelpunt van grootmoedige denkbeelden en van Europese geestelijke beschaving.

Het was dus natuurlijk, dat het Luxemburgse volk aan het eind van de verschrikkelijke oorlogstijd, die het beleefde, beter dan wie ook begreep, dat alleen een nauwe internationale samenwerking op alle gebieden van menselijke werkzaamheden geschikt is het bestaan van onze landen te waarborgen ende Latijnse beschaving te beschermen, waarvan wij allen de erfenamen zijn.

In deze strijd voor het goede ging Benelux voor en gaf zo'n prachtig voorbeeld van politieke verstandigheid en van onbatachtig initiatief. Ondanks belletsels en valstrikken, uiteenlopende gedachten en bijzondere rechtsgedingen werd al een groot eindweegs doorlopen, inderdaad, zijn er niet al talrijke egoïsmen uit de weg geruimd en is niet al een gemene economische sfeer geschapen?

Maar veel moet nog gedaan worden, er zijn belemmeringen, die moeten verdwijnen en talrijke netelige vraagstukken verwachten hun oplossing. Het is dus nodig een gemene politiek te scheppen met ruime voornemens, de algemene belangen moeten boven private beschouwingen gaan en slechts als men begrepen heeft, dat er geen specifiek Belgische of specifiek Nederlandse of specifiek Luxemburgse vraagstukken meer mogen bestaan, maar alleen Benelux-vraagstukken, kan hij helpen de vrede te verwezenlijken en de volkeren tot elkaar te leiden en dan kan Benelux voorbode worden van een Europese economische unie, zonder welke nooit een langdurige vrede kan zijn.

DE MOOIE OUDE STAD LUXEMBURG.

De grote dichter Goethe schreef in zijn herinneringsboek Campagne in Frankreich over de stad Luxemburg: Hier findet sich soviel Grösze mit Anmuth, so viel Ernst mit Lieblichkeit verbunden, dasz wohl zu wünschen wäre, Poussin hätte sein herrliches Talent in solchen Räumen bethätigt.

De oorsprong van de stad gaat ver terug in de Middeleeuwen, toen de eerste graaf van Luxemburg, Siegfried, in 963 op de rots, genoemd Bock zijn slot bouwde, dat haast totaal in de 16e eeuw verdween. Een brug, die in de 14e eeuw gebouwd werd en de stad met deze rots verbindt, herinnert nog aan het oude slot. Luxemburg was een van de beroemdste vestingen, zoals meneer de Burgemeester zo juist zei. Carnot beweerde nog gedurende de Franse Revolutie, dat zij de sterkste van alle was. Er zijn vele resten gebleven: muren van de 14e eeuw, torens van de tijd, toen Luxemburg afhankelijk was van Spanje in de 17e eeuw, vestingwerken, die Vauban onder de heerschappij van Lodewijk XIV van Frankrijk bouwde, geweldige muren, die herinneren aan Maria Theresia van Oostenrijk in de 18e eeuw. In de rotsen zijn kilometerlange kazematten ingebouwd, die ter

verdediging van de vesting dienden en die nu nog een van de aantrekkelijkste bezienswaardigheden van Luxemburg zijn.

Het centrum van de stad ligt op een hoogvlakte, die aan de Noord-Oost- en Zuidzijde door een dal, dat ongeveer 60 M. diep is, van de andere kant gescheiden wordt. Prachtige bruggen en viaducten verbinden de 2 kanten met elkaar. Het dal wordt doortrokken door 2 rivieren, de Petrus en de Alzette. Langs de Alzette staan de oude huizen van de voorsteden Grund, Clausen en Pfaffenthal, waar de geschiedenis vele herinneringen achterliet. Het dal van de Petrus wordt door groenende bomen en weiden versierd en het is een onvergetelijk gezicht van de grote en fraaie Adolphbrug op de stad: beneden het schilderachtige Petrusdal, dan de steile rotsen en de muren van de oude vesting en er boven de huizen en de torens van de stad Luxemburg.

Gaan we nu de stad in, dan ontmoeten we vele oude gebouwen uit het verleden, vooral uit de 17e en 18e eeuw. Eerst willen we enkele mooie oude kerken bezichtigen. Wij gaan de hoofdkerk binnen, de kathedraal, die gebouwd werd omstreeks 1600 door Jezuiten uit Spanje. Drie verschillende stijlen werden hier harmonisch verbonden: de late Gothiek in de gewelven en de ramen, de vroege Renaissance in het portaal en Moorse versieringen, het z.g. Makrami aan de zuilen. De kathedraal is een beroemde bedevaartsplaats van Onze Lieve Vrouwe van Luxemburg en elk jaar gedurende 14 dagen in de maand Mei komen duizenden pelgrims om de Madonna te vereren. In de krypta van deze kerk is een kenotaphion uit de 14e eeuw van Jan de Blinde, de oude koning van Bohemen en graaf van Luxemburg.

Bezienswaardig zijn nog de kerk Sint Michaël uit de 14e, herbouwd na een brand in de 17e eeuw. De Protestantse kerk uit de 18e eeuw. De kerk van de buitenwijk Grund uit de 16e eeuw en de kleine Sint Zuiriweskapel uit de 14e eeuw. In al deze kerken zijn ontelbare artistieke bijzonderheden te releveren.

Vele andere gebouwen uit het verleden trekken nog onze aandacht. Omdat Luxemburg een sterke vesting was, hadden de kloosters van buiten in Luxemburg huizen, z.g. Refugien, toevluchtsoorden, waar ze vluchtten als er gevaar dreigde, b.v. Sint Maximein van Trier, het grote Benedictijnenklooster van Echternach, degene van Orval en van Clairefontaine. Dit zijn nu regeringsgebouwen of privaathuizen. Als de oude graven zich op hun slot verveelden of in de stad zaken moesten doen, kwamen zij in hun mooie stadshuizen, die nu nog hier en daar van het verleden dromen. Een van de mooiste gebouwen van de stad is het groothertogelijke paleis, dat in de 16e eeuw in Spaanse Renaissance-stijl gebouwd werd met Moorse arabesken. Lodewijk XIV, Napoleon I, Willem II van Nederland waren onder zijn gasten en daar woonden ook enkele weken geleden H.M. de koningin Juliana en Prins Bernhard.

Ook van de tijd, toen de Nederlandse koningen tegelijk groothertogen van Luxemburg waren, vertellen o.a. de monumenten van Willem II en van Amalia, de echtgenote van Prins Hendrik van Holland.

Er zijn nog vele plekken en plekjes, die aan het verleden herinneren en als U 's avonds door de vaak smalle straatjes van de oude stad gaat wandelen, wordt U vergezeld door de spoken van edelmannen, die jaren geleden een grote rol speelden, van gewone burgers, die dezelfde zorgen kenden als U, misschien nog grotere, als pest, oorlog of belegering de mensen bedreigden. Het is niet altijd gemakkelijk op een plek te wonen, waar het grote verleden sporen achterlaat. Maar de mooie monumenten en gebouwen betogen, dat de inwoners van Luxemburg smaak hadden en dat moed en ijver ze altijd bezielde.

Auteursrechten voorbehouden.

VRIJZINNIG PROTESTANTSCHÉ RADIO OMROEP

AFD. MANUSCRIPTEN

Tekstnº. 0.2430.

Uitzenddatum: Vrijdag, 12 October 1951.

Uitzendtijd: 20.30 - 20.40, H.II.

Titel: Benelux.

Het Onderwijs in Luxemburg en in het bijzonder iets over
het Athenaeum, Middelbare School voor Jongens in de Stad

Sprekers: Dr.J.P.Stein en Dr.L.Heffmann.

Nederlandse luisteraars,

Er is een groot verschil tussen het onderwijs in Nederland en in Luxemburg. De Luxemburgse taal, een Moesel-Frankisch dialect, wordt maar door weinig mensen gesproken en verstaan, daarom wordt ze haast niet in de school geleerd. Vanaf 6 jaar gaat de kleine Luxemburger in de school en hij wordt aan het begin in de Duitse taal onderwezen. Vanaf 7 jaar, dus in het 2e schooljaar begint het onderwijs in het Frans. 6 Jaar zitten alle Luxemburgers samen in de lagere school. De volksschool is helemaal onder staatsbeheer.

De jonge Luxemburgers, die een middelbare school willen bezoeken, verlaten de lagere school na 6 jaar en leggen een tentamen af om toegelaten te worden tot het Athenaeum in Luxemburg, een klassiek of modern Lyceum. Omdat in Luxemburg geen coëducatie, gemene opvoeding of onderwijs van meisjes en jongelui bestaat, gaat het meisje in een staats- of privaattyceum, maar voor jongens bestaan alleen middelbare scholen onder staatsbeheer. Na 3, resp. 4 jaar wordt een overgangsexamen afgelegd. Het eindexamen vindt plaats aan alle Lycea met klassiek onderwijs, d.w.z. met Latijn na 7 jaar en van modern onderwijs na 6 jaar. Vanaf het 3e jaar mag de leerling in een klassiek Lyceum kiezen tussen Engels en Grieks. Dus niet alle leerlingen van het gymnasium-type leren Grieks. Alle examina worden voor staatscommissies afgelegd. Het hogere onderwijs bestaat in Luxemburg in de z.g. Cours Supérieurs, de bovenste cursussen, die gelijk staan met een universiteitsjaar. Er zijn 3 soorten van Cours Supérieurs: Letterkunde, Wiskunde en Biologie-Chemie. Daarna bezoekt de Luxemburgse student een buitenlandse universiteit, die hij vrij mag kiezen, maar de examina moet hij in Luxemburg afleggen voor een commissie, die door de Luxemburgse regering benoemd wordt, bestaande uit Luxemburgers.

Zo juist hebt U de stem van Meneer de Directeur van het Groothertogelijke Athenaeum gehoord. Ik wil U nu iets vertellen over deze oudste Luxemburgse middelbare school van gymnasiumvorm, waaraan het Cours Supérieurs, sectie voor letterkunde, gehecht is.

De 1e October 1603 richtten Spaanse Jezuïten in Luxemburg een Humanistencollegium op. Het onderwijs van grammatiek, poëzie en rhetoriek werd alleen in Latijnse taal verstrekt. Het gebouw, waar nu nog het Athenaeum zich bevindt, werd opgericht vanaf 1607 tot 1639. Het was toen een soort universiteit, waar vooral de theologen studeerden. Als in 1773 de Jezuïtenorde door de Paus verboden werd, werden de geestelijke professoren door leken vervangen en de naam werd gewijzigd in "Koninklijk Collegium". Van deze tijd af werden in de bovenste klassen Franse klassieke schrijvers gelezen en de lichamelijke bestraffingen werden verboden. In 1794 werd Luxemburg door de soldaten van de Franse Republiek bezet. Natuurlijk werd het onderwijs helemaal gewijzigd. "Centrale School" is nu de naam van het Athenaeum. De wetenschappen staan in het middelpunt.

In 1803 wordt het Athenaeum een middelbare school met 6 klassen. Latijn en wiskunde zijn de hoofdvakken. In 1817, onder de Nederlandse Koning Willem I ontmoeten wij voor het eerst de naam "Koninklijk Athenaeum". Het Frans was de voertaal. Aan de 6 klassen werd een 7e toegevoegd. Per week worden 2 uren Duits en 2 uren Nederlands onderwezen ge-

durende 4 jaar. Zoals de Directeur zei, werd het nu een staatsschool.

In 1848 ontstond een splitsing in het gelijkvormige onderwijs: de klassieke vorm met Latijn en Grieks bleef bestaan, maar er werd een modern z.g. industriële sectie met Engels aan toegevoegd. De academische cursussen werden met een herzien programma weer ingevoerd. De letterkundige afdeling werd aan het klassieke onderwijs gehecht en het wiskundige aan de moderne afdeling. In 1892 werd de moderne sectie helemaal gescheiden van de klassieke. Verschillende verbeteringen werden gedurende het Nederlandse beheer aan de programma's aangebracht, o.a. werd ook een opleidingsschool voor onderwijzers, die verbonden was met het Athenaeum, zelfstandig. Het is een bekend feit, dat de Nederlanders grote belangstelling toonden in ons land voor het onderwijs en als Willem III op 30 Mei 1855 een bezoek bracht aan het Athenaeum, kon hij in een redevoering, die hij in het buitenhof van dit gebouw hield, trots het werk van zijn voorgangers en van zijn landgenoten roemen.

Sedert 1908 mag het Grieks ook aan het Athenaeum vervangen worden door Engels. Sedert deze tijd werden nog verschillende veranderingen ingevoerd en in 1949 werd ook weer Nederlands facultatief geleerd, dat sedert omstreeks 1890 niet meer onderwezen werd.

Dit jaar zijn omstreeks 600 leerlingen aan het Athenaeum en aan de academische sectie studeren 24 studenten letterkunde om later na vele examina als leraar of als advocaat te kunnen werken.

Het Groothertogelijke Athenaeum heeft generaties van jonge mensen zien komen en gaan. Het gebouw is hetzelfde gebleven, maar gelukkig wordt er binnen de goede geestelijke traditie verbonden met de wetenschap van vandaag en de moderne opvoedkunde.

Résumé van de rede van de Directeur van het Athenaeum,
de Heer Dr.J.P.Stein.

Meneer de Directeur van het Groothertogelijke Athenaeum in Luxemburg, Dr.J.P.Stein, betoogde, dat Willem I, de eerste koning van Nederland en Groothertog van Luxemburg grote verdienste had aan de hervorming van de oudste stichting voor onderwijs in Luxemburg, het Athenaeum, in 1817 en dat een chronogramme boven de hoofdingang aan dit jaar herinnert.

Hij brengt de groeten en wensen over aan de Nederlandse jeugd. Hij zei, dat Nederland en Luxemburg een gemeen ideaal van opvoeding hebben: vorming van vrije en sterke persoonlijkheden, de verering van geestelijke en Christelijke waarden, waarborg van de onafhankelijkheid en de vrijheid van onze volkeren, gelukkig in Benelux verenigd.

Auteursrechten voorbehouden.

A./2/40

23/10'51.

VRIJZINNIG PROTESTANTSCHÉ RADIO OMROEP

AFD. MANUSCRIPTEN

Tekstn°. 0. 2545.

Uitzenddatum: Vrijdag, 23 November 1951.
Uitzendtijd: 20.30 - 20.40, H.II.
Titel: Benelux.

Luxemburgische Woordenkunstenaars:
Michel Rodange (1827/1876)
Nikolaus Welter (1871/1951)

Spreker: Dr. Leopold Hoffmann, Luxemburg.

Nederlandse luisteraars,

Eerst wil ik de Heer Dr. E. D. Spelberg mijn dank betuigen, dat hij mij weer eens de mogelijkheid geeft U toe te spreken over ons land Luxemburg, dat U het beter leert kennen en ook misschien een beetje er van houden. Vandaag wil ik iets over enige Luxemburgische dichters vertellen. U weet wel, dat Luxemburg maar 300.000 inwoners heeft en daarom niet mag wedijveren op dit gebied met de grote landen, die ons omringen. Vooral ook, omdat de Luxemburgische taal meer op een dialect lijkt dan op een zelfstandige taal en dat Frans en Duits de voertalen zijn in de scholen. De hoofdtal van de kranten, die bij ons verschijnen, is Duits, dan volgt Frans en maar heel weinig nieuwsberichten zijn in het Luxemburgisch geredigeerd.

Ook de Luxemburgische letterkunde bestaat uit werken in deze 3 talen. Het begin van de eigenlijke Luxemburgische letterkunde ligt niet heel ver van onze tijd. Er zijn wel in de middeleeuwen, in de 17e en 18e eeuw Luxemburgers geweest, die meestal in het buitenland hun werken schreven (zo o.a. Herman van Luxemburg in de 13e eeuw, Johannes Rotte in de 15e, Dionysius van Luxemburg, Alexander van Wiltheim en Margaretha van Busbach in de 17e). Maar hun werken hebben ten grote gedeelte een wetenschappelijke inhoud en zijn vaak in het Latijn geredigeerd. Onder buitenlandse heerschappij kon geen specifiek Luxemburgse dichtkunst ontstaan.

De 3 grote Luxemburgers, die in de 19e eeuw in hun taal dichtten en die tot op heden de grootste gebleven zijn, heetten Dicks, de schrijver van blijspelen, die ook nu nog vaak gespeeld worden, Michel Lentz, de voortreffelijke lyrische dichter en de 3e Michel Rodange. Over deze laatstgenoemde dichter wil ik iets meer vertellen, omdat hij dit jaar in het bijzonder herdacht werd door de 75e verjaardag van zijn overlijden en omdat diens hoofdwerk indirect afhankelijk was van een meesterstuk der Nederlandse Middeleeuwse letterkunde: Van den Vos Reinaerde.

Rodange werd geboren in 1827 en overleed in 1876. Hij was tot 1859 onderwijzer en daarna ambtenaar bij de openbare werken. Doordat hij in vele verschillende plekken van het land moest werken, leerde hij het heel goed kennen en ook de inwoners en de verschillende onderdialecten van de Luxemburgische taal. Dit had een zekere invloed bij het schrijven van zijn hoofdwerk, getiteld: "Renert of de Vos in Rok en Mansgrootte, opnieuw gefotografeerd van een Luxemburger." In dit enige grote Luxemburgische dierenepos spreken de dieren, die uit verschillende streken van het land komen, de onderdialecten van hun dorpje of stadje. De wolf komt uit het Noorden, de hond uit het Zuiden, kat en reebok uit het Oosten, enz. en allen spreken hun taaltje en de dichter bereikt een grappig effect. Vanzelfsprekend volgt Rodange de traditie van het oude Reinaert-epos. Hij oefent een zeer sterke critiek uit tegen de mensen en standen van zijn tijd. Maar de spiegel, die hij deze mensen voorhield, spiegelde niet toevalligheden van deze mensen van die tijd weer, maar ook de fouten, die gemeen zijn voor de mensen van alle tijden. Niet alleen de rijken en de geestelijken worden gecritiseerd, zoals het de Reinaert-traditie wil, maar ook de gewone mensen, b.v. de hond, die waard is en de kater, een arme vent, worden belachelijk gemaakt, omdat zij diefstal aan iemand, die al gestolen heeft, en afgunst heel natuurlijk vinden. Het is dus niet toe-

vallig, dat de "Renert" het Luxemburgische nationaal-epos werd, omdat de Luxemburgers, zoals in het algemeen de inwoners van kleine landen, een onmiskenbaar genoegen aan critiek en ook een beetje aan spotternij hebben. Maar ook vele ernstige waarheden kunnen wij ontdekken, b.v. "Wij hebben zoals oude trechters het geweten vol van bulten" of "De wereld is een zak vol van kreeften, waar de een de ander knijpt".

De taal, in welke de Renert ingekleed is, wordt als de beste Luxemburgische litteraire uitdrukking beschouwd. De dichter ontdekte in de dialectachtige Luxemburgische taal mogelijkheden, die tot nu toe onbekend waren.

Het directe voorbeeld van de Renert was "Reineke Fuchs" van Goethe. Maar wij weten precies, dat Goethe zijn werk schreef naar een veranderde vertaling van de "Reinaert", geschreven in de 13e eeuw van de Oost-Vlaamse dichter "Willem, die Madoc maecte". Zoals het epos van Willem, dat een Frans voorbeeld had, een zelfstandig kunstwerk is, zo moet ook de "Renert" van Michel Rodange als een meesterwerk beschouwd worden. En Willem hoeft zich niet te schamen over een van zijn laatste opvolgers.

De andere werken van Rodange zijn minder belangrijk, een bundel gedichten, die hij aan Prins Hendrik en Prinses Amalia van Holland wijdde, trekken nog onze aandacht.

Over de dichtkunst in Franse taal wil ik nu niet spreken. Er zijn meer dichters, die in hun werk de Duitse taal bij voorkeur gebruiken. Ik wil U niet met vele namen vermoeien. Ik ben van plan alleen over een van de voornaamste persoonlijkheden, misschien de voornaamste van de Luxemburgische letterkunde van onze tijd, over Nikolaus Welter, te spreken. Hij werd geboren in 1871 en overleed in Juli van dit jaar. Hij was professor aan het Athenaeum van Luxemburg-stad. Van 1918/21 was hij minister van onderwijs, daarna hoofdinspecteur van het onderwijs.

Hij liet een omvangrijk en belangrijk werk achter, bestaande uit poëzie, proza en toneelstukken. Het is moeilijk te zeggen op welk gebied hij het grootst was. Zijn poëzie is beïnvloed, vooral van de liefde tegenover de natuur. Hij was een te sterke persoonlijkheid om zich helemaal er mee te kunnen versmelten, hij beleefde ze helemaal persoonlijk in de bundel: "Frühlichter". Daar vinden we ook gedichten met een sterke sociale, zelfs revolutionaire strekking en het gedicht "De Smederij" veroorzaakte in de kamer der afgevaardigden toendertijde een hevige woordenwisseling. In de bundel: "Aus alten Tagen" staan vele mooie pathetische balladen, meestal over het verleden van Luxemburg, die aan Schiller doen denken.

De prozawerken van Nik. Welter zijn vooral herinneringsboeken, b.v. "Hohe Sonnentage" aan zijn verblijf in het Zuiden van Frankrijk, "Im Werden und Wachsen" over zijn jeugd en "Im Dienste" over de veelbewogen tijd na de eerste wereldoorlog toen hij minister was en medehielp de dynastie te redden, die in deze revolutionaire tijd lastige momenten doormaakte. Welter schreef ook belangrijke letterkundige boeken.

De dichter zelf was van mening, dat de toneelstukken het belangrijkste gedeelte van zijn werk uitmaakten. De voorwerpen zocht hij in de Luxemburgische mythologie en geschiedenis en in persoonlijke ervaringen. Deze stukken zijn in het algemeen moeilijk bespeelbaar en de problemen zijn vaak zo gedurfd, dat zij zelden opgevoerd kunnen worden.

Nikolaus Welter is ook buiten onze grenzen bekend en al in het begin van deze eeuw werd in de geschiedenissen van de Duitse letterkunde zijn lof gezongen. De strekking van zijn werken gaat altijd naar humaniteit en broederlijkheid, ofschoon hij heel veel van zijn land hield. Een van zijn beroemdste verzen luidt: "Menschen nur und Brüder kennt die Kunst."